

CASİYE

﴿٤٥﴾ سُورَةُ الْجَاثِيَةِ

İşbu «Câsiye» sûresi Mekkîdir. Buna «Şeriat» sûresi ve «Dehir» sûresi dehi denilir.

Âyetleri - Otuz yedidir.

Kelimeleri - Dört yüz seksen sekizdir.

Harfleri - İki bin yüz altmış birdir.

Fasılası - م ن harfleridir.

«Câsiye», toplu yâhud diz çökmüş demek olup bu Sûre «

﴿٤٥﴾ وَتَرَى كُلَّ أُمَّةٍ جَاثِيَةً كُلُّ أُمَّةٍ تُدْعَى إِلَى كِتَابِهَا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
﴿١﴾ حَمَّ ﴿٢﴾ تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ
﴿٣﴾ إِنَّ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤﴾ وَفِي
خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ مِنْ دَابَّةٍ آيَاتٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٥﴾ وَاختِلَافِ
الَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ رِزْقٍ فَأَحْيَا بِهِ
الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ آيَاتٌ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٦﴾

﴿٦﴾ تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَ
اللَّهِ وَأَيَّاتِهِ يُؤْمِنُونَ ﴿٧﴾ وَيَلِّ لِكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ ﴿٨﴾ يَسْمَعُ
آيَاتِ اللَّهِ تُتْلَى عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا
فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٩﴾ وَإِذَا عَلِمَ مِنْ آيَاتِنَا شَيْئًا اتَّخَذَهَا

هُزُوا أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿١٠﴾ مِنْ وَرَائِهِمْ جَهَنَّمُ وَلَا
يُغْنِي عَنْهُمْ مَا كَسَبُوا شَيْئًا وَلَا مَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ
وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١﴾ هَذَا هُدًى وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ
رَبِّهِمْ لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رِجْزِ أَلِيمٍ ﴿١٢﴾

Meali Şerifi

ح 1 Kitab indirilmek o azîz, hakîm Allahdan 2 Her halde Göklerde ve Yerde mü'minler için âyetler var

3 Hayvanâtı tenevvü' ettirip üreterek sizi yaratmasında da yakîn edinecek bir kavm için çok âyetler var 4

Gece ile gündüzün ihtilâfında ve Allahın Semâdan bir rızk indirip de onunla Arzı ölümünden sonra

diriltmesinde ve rüzgârları çevirmesinde de akılı olan bir kavm için bir çok âyetler var 5 İşte bunlar Allahın

âyetleri, sana onları bihakkın okuyoruz 6 Artık Allahın âyetlerine

Sh:»4307

inanmadıktan sonra hangi söze inanırlar? 7 Veyl o her bir vebal yüklü sahtekâra 8 Allahın âyetleri

karşısında okunurken işitir de sonra kibrinden hiç işitmemiş gibi ısrar eyler, işte onu elîm bir azâb ile müjdele 9 Âyetlerimizden bir şey, ma'lûmu olduğu vakit da onu eğlenceye tutar, işte onlar için mühîn bir azâb var 10 Peşlerinde Cehennem ve onlardan ne kazandıkları bir şey defedebilir, ne de Allahdan başka evliya edindikleri şeyler, hem onlara azîm bir azâb var 11 Bu bir irşaddir, rablarının âyetlerine küfredenler ise onlara en fenâsından bir elîm azâb var 12

1. ﴿حَم﴾ - mübtedâ haber, yâhud kase, yâhud nidâdır 2.

﴿تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ﴾ -

TENZİL, masdarı ma'lûm indirmek veya masdarı mechul indirilmek, yâhud masdar bima'nâ meful

indirilme kitab ma'nâlarına gelebilir. Ya'ni bu ﴿حَم﴾ sesleri Allahdan kitab indirme, indirilmedir, yâhud bu

kitab Allahdan indirilmiş kitabdır, yâhud bir kimseye kitab indirilmek risalet verilmek veya bu kitabın indirilişi

﴿مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ﴾ o azîz, hakîm Allahdandır. - Kesbile yapılmaz, çalışmakla

uydurulmaz, çünkü Allah azîz, emrinde galib ve tedbirinde hakîmdir. Binaenaleyh bu kitab da azîz,

hakîmdir. Binaenaleyh bu kitab da azîz, hakîmdir. 3.

﴿إِنَّ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ şübhesiz ki göklerde

ve Yerde mü'minler için çok âyetler var. - Ya'ni delil ve bürhana inanmak, tasdik etmek şanından olan kimseler için çok deliller, huccetler, alâmetler vardır ki Allah tealânın varlığına, izzet ve kudretine, hikmetine delâlet ederler. Şu halde iymanı olanlar Semavâtî ve Arzî müşâhede ve tetkik ile onlardaki âyâtı peyderpey keşfederek delâlet ettikleri hikmeti ilâhiyyeyi fehm-ü istihrac edip ona göre güzel güzel hakîmâne ameller yapmağa çalışmak

Sh:»4308

lâzım gelir. Onun için sonraki müslimanların bu âyetlerden, bu ilimlerden gafil kalmaları sükutlarına sebep olmuş ve fûnunun tabiatciler elinde ilhada sapmasına meydan vermiştir. (Âli Imranda «

﴿وَفِي خَلْقِكُمْ﴾ «انَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ âyetine bak). 4. ﴿وَمَا يَبْتُ مِنْ دَابَّةٍ﴾ ve üretilip durduğu hayvanlarda da - ya'ni sizin yaradılışınızda

Allahın bir dabbeden bir çoklarını tenevvu' ve tekessür ettirerek üretilip durduğu hayvanatta da

﴿آيَاتٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ﴾ yakîn edinecek kimseler için âyetler vardır. - Hayvanâta uzviyyetin

teşekkülünde, tegaddisinde, tenemmîsinde, tevellüd ve tenâsülünde ve böyle ibtidâî bir hucreden başlayıp

tekâmül, tenevvu' ederek üremesinde ve a'za vezaiifinde ve bahusus meb'hasi beşerde tecellî eden hayat

hâdiseleri, her nev'in ve hattâ her ferdin tahavvülâtında irae ettiği tekâmül safhaları i'tibariyle sâde fizik ve kimyayı gayri uzvî hâdiselerinden çok daha mütekâmil ve binaenaleyh Sanî' tealânın kudret ve hikmetine delâlette daha kavî ve daha zâhir olduğu ve birde enfüs âfâkı câmi' bulunduğu için bunlar iykan âyetleri olarak gösterilmiştir. Demekki hayvanâtın güzel bir tasnîfi ve hilkati beşerin tetkiki ile mütezammın oldukları âyâtı hikmeti istihraca çalışmak dahi ehli iykanın vezaifindedir. 5.

﴿وَإِخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ﴾ Gece ve gündüzün ihtilâfında - değişmesinde yâhud

birbiri arkasından gelmesinde, ki zamanın gidişini, ömürlerin geçişini gösterir.

﴿وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ رِزْقٍ﴾ Ve Allahın Semâdan indirdiği rızıkta -

ya'ni rızka sebep olmak i'tibariyle hem kudret ve hem rahmet cihetinden âyet olan yağmur ve kar da

﴿فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ﴾ indirip de onunla Arza hayat vermesinde - hayatın ilk alâmeti olan bir

ihtizaz neş'esile toprağı deprendirip türlü türlü nebatlar, ekinler, meyveler

yetiştirmesinde,

Sh:»4309

hem de ﴿بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ o Arzın ölümünden sonra - hayattan eser kalmayıp kuvvei namiyesi

tükendikten, otlar kuruyup ağaçlar yapraklarını, meyvelerini döktükten sonra

﴿آيَاتُ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ ve rüzgârları çevirmesinde ﴿وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ﴾

akıl edecek bir kavim için âyetler var. - Zamanın cereyanını ve ömrün geçişini ve zaman-ü mekân üzerinde

Allah tealânın doğrudan doğru tesarrufatını gösteren bu tehavvülât, her tehavvülde bir Âhirete doğru

gidildiğini ve kıyası temsilî tarikiyle ba's ba'del'mevti ifâde ettiği cihetle bu âyetlerde bilhassa aklın, akli

husni isti'mal etmenin ehemmiyeti tasrih olunmuştur ki bunda iki sahife sonra zikri gelecek olan dehrîlerin

akıllarındaki noksana da bir tenbih vardır.

6. ﴿تِلْكَ﴾ işte bunlar - bu ihtar olunan tekvînî âyetler ve onları anlatan bu tenzîlî âyetler, bu Sûre
﴿آيَاتُ اللَّهِ﴾ Allahın âyetleridir. - Allahın kudret ve irâdesini, hikmet ve ahkâmını anlatmak için

ikame ve tenzîl buyurduğu delillerdir.

﴿فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَ اللَّهِ وَآيَاتِهِ يُؤْمِنُونَ﴾ Allah ve âyetlerinden sonra artık

hangi söze inanacaklar - ya'ni Allaha ve âyetlerine inanmadıktan sonra o iymansızlar hangi söze inanırlar,

hiç? 7. 8. ﴿وَيَلِّ لِكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ . يَسْمَعُ آيَاتِ اللَّهِ الْخِ﴾ Ebû

cehil ve Nadr ibni Hâris gibiler hakkında nâzil olmuştur. ﴿ثُمَّ يَصِرُّ مُسْتَكْبِرًا﴾ - ısrarın aslı,

eşeğin kulaklarını dikip kığın kığın dayatmasıdır.

﴿١٢﴾ اللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمْ الْبَحْرَ لَتَجْرِيَ الْفُلُكُ فِيهِ بِأَمْرِهِ
وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلِعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٣﴾ وَسَخَّرَ لَكُمْ مَا
فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ
لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٤﴾ قُلْ لِلَّذِينَ آمَنُوا يَغْفِرُوا لِلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ
أَيَّامَ اللَّهِ لِيَجْزِيَ قَوْمًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٥﴾ مَنْ عَمِلَ
صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ
﴿١٦﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ
وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَىٰ الْعَالَمِينَ ﴿١٧﴾
وَآتَيْنَاهُمْ بَيِّنَاتٍ مِنَ الْأَمْرِ فَمَا اخْتَلَفُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ
الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فِيمَا
كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٨﴾ ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِنَ الْأَمْرِ
فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾ إِنَّهُمْ لَنْ
يُغْنُوا عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَإِنَّ الظَّالِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ

وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ ﴿٢١﴾

Sh:»4311

﴿٢٠﴾ هَذَا بَصَائِرُ لِلنَّاسِ وَهَدًى وَرَحْمَةٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٢١﴾
أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٢٢﴾

Meali Şerifi

Allah odur ki sizin için denizi musahhar kıldı, onda emri ile gemiler aksın diye, hem fadlından talebde

bulunasınız diye ve gerek ki şükredesiniz 13 Hem Göklerde ne var Yerde ne varsa hepsini kendinden

olarak sizin için musahhar kıldı, şübhesiz ki bunda düşünecek bir kavm için âyetler var 14 Söyle iman

edenlere: Allah günlerini ümid etmiyen kimselere mağrifetle muamele etsinler, çünkü her kavmı

kesibleriyle cezalandıracak 15 Her kim iyi bir iş yaparsa kendi lehine, her kim de kötü yaparsa kendi

aleyhinedir, sonra hep döndürölüp rabbınıza götürüleceksiniz 16 Şanınım hakkı için, biz vaktiyle Beni İsrâile
kitab vermiş, hukûm vermiş, nübüvvet, vermiştik ve kendilerini pâk rızıklardan merzuk kılmıştik, hem
âlemlerin üstüne geçirmiştik 17 Bu emirden onlara beyyineler de vermiştik, imdi ihtilâf etmeleri sırf
kendilerine ilim geldikten sonra aralarında bagy-ü ihtirastan dolayıdır, muhakkak ki rabbın onların ihtilâf
edip durdukları şeyde Kıyamet günü beyinlerinde hukmünü verecektir 18 Sonra emirden bir şerfat üzere
seni me'mur kıldık, onun için sen o şerfate ittiba' eyle de ilmi olmıyanların

Sh:»4312

hevalarına uyma 19 Çünkü onlar Allahdan gelecek hiç bir şey'i senden defedemezler ve çünkü zalimler
birbirlerinin veliyleri, Allah ise müttekilerin veliysidir 20 Bu (Kur'an) insanlara basîret nurları ve yakîn
edinecek bir kavm için mahzı hidâyet ve rahmettir 21 Yoksa o kötülükleri yapıp duran kimseler, kendilerini
o iymân edip salih ameller yapan kimseler gibi yapacağız? Hayat ve memâtlarını müsavî kılacağız mı
sandılar? Ne fena hukmediyorlar? 22

12. ﴿اللَّهُ الَّذِي﴾ Allah: ülûhiyyet münhasiren kendinin hakkı olan zülcelâli velkemat o kadir

mün'imdir ki ﴿سَخَّرَ لَكُمْ الْبَحْرَ﴾ size yâhud sizin için denizi teshîr buyurmuştur. -

TESHÎR, bir şey'i zorla hizmete koşturmak, itaat ve inkıyad ettirmektir. Ve «سَخَّرَ لَكُمْ» de «لام»

sıla veya ta'lil olmak muhtemeldir. Sıla olduğuna göre size musahhar kıldı demek olur, ta'lil olduğuna göre

de sizin için, ya'ni sizin menfeatiniz gaye ve hikmeti için emriyle musahhar kıldı demek olur, «بِأَمْرِهِ»

kaydı buna bir işaret gibidir. ﴿لَتَجْرِيَ الْفُلُكُ فِيهِ بِأَمْرِهِ﴾ Emriyle onda gemiler

cereyan etsin diye - ya'ni sizin menfeatiniz için ise de sizin emrinizle değil onun emriyle cereyan etmek için

musahhar kıldı. - Emri, izn-ü irâdesi, ve ona delâlet eden hukmi şüunu demektir ki hem geminin hacmı ile

aynı hacimdeki su arasındaki hiffet ve sıklet nisbetine ve hem onunla muharrik kuvvet arasındaki şiddet ve

mukavemet nisbetine hem de muhitteki ahval ve şeriatın onlarla mütenâsib bir surette sevk-u idâresi

ahkâmına şamil olur. Yoksa insanlar her istedikleri gibi denizde tesarruf edemezler, Allahın emrine tatbık

etmeden sırf kendi emirlerle gemi yürütemezler. Allahın emriyle gemi yürüsün

﴿وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ﴾ ve

Allahın fadlından isteyip arayasınız diye - ticâret, dalgıçlık, avcılık ve sair tehârî ve iktisab suretiyle berr-ü

behirde tesarruf edip kazanasınız **وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ** hem de gerek ki şükredesiniz - bu

ni'metler yalnız onun olduğunu bilip ma'bud yalnız onu tanıyasınız ve onun emirlerini nehîlerini tanıyarak

ona ibadet ve kulluk edesiniz, şirkten, nankörlükten kaçınasınız. Şükür yalnız ni'meti ve ni'metin zevk-u

neş'esini sezmek değil, mün'îmi tanımak ve ni'meti mukabelesinde ta'zîm etmektir. Hem onun ni'meti bu

kadarla kalmıyor.

13.

﴿وَسَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ﴾

Hem Göklerde ne var ve Yerde ne varsa hepsini kendisinden sizin için teshîr buyurdu - başka birinin

tevassutıyla değil, yalnız kendisinin halk-u teshîriyle olarak hepsini sizin menafî ve mesalihinize hizmet

ettirmektedir, yâhud size musahhar kılmıştır. Tarafı subhânîsinden bir lûtfolmak üzere hepsini bir suretle

istihdam edebilirsiniz. **﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾** Şübhe yok ki

bunda: bu teshîrde tefekkür edecek bir kavim için çok âyetler vardır - ki Allah tealânın insan üzerindeki

ni'metinin çokluğuna ve insana olan fadl-u inâyetinin ehemmiyyetine ve insanın Allahdan başkasına

kulluğu câiz olamayacağına delâlet eder. Bu âyet çok calibi dikkat bir âyettir. Evvelâ, müfessirîn buradaki «

﴿جَمِيعًا مِنْهُ﴾ kaydının i'rabında bir kaç vecih göstermişlerdir. Zemahşerî « **﴿جَمِيعًا مِنْهُ﴾**

kavlinde « مِنْهُ » nin ma'nâsı nedir ve i'rabdan mevkii ne oluyor? Suâline karşı der ki: hal mevkiindedir:

ya'ni şudur: «

إِنَّهُ سَخَّرَ هَذِهِ الْأَشْيَاءَ كَائِنَةً مِنْهُ وَحَاصِلَةً مِنْ عِنْدِهِ يَعْنِي أَنَّهُ
مُكَوِّنُهَا وَمَوْجِدُهَا بِقُدْرَتِهِ وَحِكْمَتِهِ

indinden husule gelmiş olarak teshîr etti, ya'ni o kudret ve hikmeti ile onların mükevvin ve mucidi, sonra da

halkına teshîr edenidir, Mahzûf bir mübtedânın

Sh:»4314

haberi olmak da câizdir: « هِيَ جَمِيعًا مِنْهُ » demek olur. Bir de « سَخَّرَ لَكُمْ » yukarıdaki «

سَخَّرَ لَكُمْ » ü te'kid olmak «

« مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ » diye başlanılmak ta câizdir. «

اهـ . « مَا فِي الْأَرْضِ » mübteda « مِنْهُ » haber olmak ta câizdir.

Taberî ibni Abbastan: « كُلُّ شَيْءٍ هُوَ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى » ya'ni her şey Allah

tealâdandır diye nakleder. Ki bütün müfessirîn ve muhaddisîn bunu Zemahşerînin dediği gibi Allah tealâ

tarafından halk-u iycad olunmuştur diye anlarlar. Hikâye olunur ki Harunî Reşidin huzurunda Nesarâ

rahiblerinden birisi Hazreti Isâ hakkındaki itikadına Kur'andan «

وَكَلِمَتُهُ أَلْقِيَهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرَوْحٌ مِنْهُ

ifâde eder demişti, ona karşı Hüseyin ibni Alî ibni vâkid de bu âyeti okumuş « جَمِيعًا مِنْهُ » ne ise «

رَوْحٌ مِنْهُ » de odur. Her şey Allahın cüz'ü demek olamayıp Allahın mahlûku demek olduğu gibi Isâ da

Allah tarafından halkedilmiş bir ruh demek olduğunu anlatmıştır.

Vahdeti vücudcu Sofiyyenin ise burada başka bir neşesi vardır: Alûsînin beyanı vechile Sofiyyeden

şeyh İbrahimi Gûranî demiştir ki: mahlûkat vücudı müfâzın teayyünatıdır, vücudı müfâz, amâ tesmiye olunan

nefesi Rahmanînin suretidir. Şöyle ki: amâ nefsel'emirde mütemeyyiz ümuri ademiyeden ibaret olan

hakaik üzere inbisat eylemiştir, inbisat hâdistir, ve amâ mahiyâtâ ıktiranı haysiyyetinden, Hak tealânın

zâtının gayridir. Çünkü zati Hak sübhânehu mahiyâtâ ıktiran etmiyen vücudı mahızdır. Binaenaleyh

mevcudat, amâde hâdis ve bununla kaim suretlerdir. Allah tealâ da onların kayyumudur. Zira celle ve alâ o

suretlere beka ile imdad eden evveli batındır. Ve bundan havadisın zati hakk ile kıyâmı lâzım gelmez. Ve

Hak subhanehunun onda olması da lâzım gelmez. Çünkü hakk tealânın vücudu, mahiyattan mücerredir:

onlara gayri mukterindir, onlara göre müteayyin olan ancak amâdır ki vücudı müfâzdır. اهـ . Bu ifâde halkı

işrak nazariyyesine bir tatbık oluyor, halk-u iycad

Sh:»4315

ta'biri yerine ifazai vücud ta'birini koymak daha nezih bir ifâde değildir. Bunun için beyan olunduğu üzere

müfessirîn ve muhaddisînin ifâdeleri daha vazih ve daha ziyade şayanı tercihtir. Bizim zevkımıza kalırsa, «

تَسْخِيرًا كَأَنَّ مِنْهُ» «منه» ma'nâsiyle «سَخَّرَ» den mef'uli mutlak olmak makamı

minnete daha muvafıktır. Ya'ni bu teshîr ne insanlardan ne de eşyadan bir sebebiyyet ve ıktiza ile değil

mahza Allahın insanlara bir lûf-u inâyetinden neş'et etmiştir ve onun için yalnız ona ubudiyyet ile

şükreylemelidir. Bu anlaşıldıktan sonra gelelim diğer bir işkâle: burada «سَخَّرَ لَكُمْ» gerek «size

teshîr etti» demek olsun gerekse «sizin için teshîr etti» demek olsun ikisinde de insanların bütün eşyadan

daha ehemmiyetli olduğunu ifâde eder. Zira bütün Semavât ve Arzdaki eşyanın insana musahhar olması

insanın hepsine hâkimiyetini ifâde edeceği gibi insan için musahhar olması da insanın gayei hilkat

olmasını ifâde eder, her iki takdirde ise insan diğer eşyadan daha mütekâmil bir hilkatte yaratılmış demek

olacağından «لَخَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ»

âyetiyle bu âyet beyninde bir teâruz olmaz mı? Diye bir suâl hatıra gelir. Müfessirlerden buna tearruz

edenine müsadif olmadığımdan âyetin lüzum gösterdiği tefekkür ile bunu şöyle anlayabileceğimizi

arzederim:

İnsanın iki haysiyeti vardır, birisi bedenî, birisi de ruhî haysiyetidir. Beden haysiyetiyle bedihîdir ki insanın hılkati Semavât ve Arzın yanında bir zerre denemeyecek kadar küçüktür. Lâkin ruh haysiyetine

gelince « وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي » izafetiyle şereflendirilmiş ve «

قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي » beyaniyle il'â edilmiş olan ruhu insanî diğer ecrâm ve escâm

âleminin hâiz olmadığı yüksek bir cem'iyeti hâizdir. Ve işte bu âyette beyan buyurulan teshîr de bu

haysiyettedir. İnsanın bir nazarla Arz ve Semâdan ne kadar geniş bir sahayı görebildiği mülâhaza

olunursa bu teshîrin bir lâhzası mütalea edilmiş olur. Bu âyetin bilhassa

Sh:»4316

tefekkür âyeti olmak üzere ihtar edilmiş olması da gösterir ki buradaki umumî teshîrden murad, teshîri

ruhânîdir, teshîri fi'lî ona terettüb eder. Bu suretle bu âyet daha çok tefekkürlerle terakkiye müsâid ise de bu

kadar işâret elverir. Yalnız şunu bir daha ihtar edelim ki bu tefekkürün ilk nefîcesi insana bu teshîri inâyet

buyurmuş olan zati ecell-ü alânın vahdaniyyetini bilerek ni'metlerine şükretmek kazıyyesi olacağını

unutmalıım.

14. ﴿قُلْ لِلَّذِينَ آمَنُوا يَغْفِرُوا لِلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ أَيَّامَ اللَّهِ﴾

iyman edenlere söyle o Allah günlerini ümid etmiyen kimselere mağrifetle muâmele etsinler - Arablar, harb

gibi büyük tarihî vak'alara eyyam ta'bir ederler. Meselâ Arabın büyük tarihî vak'alarına eyyamı Arab denilir

ki meşhur bir mecazdır. Bu suretle eyyamullah da Allahın düşmanlarına iyka' ettiği vekayı', yâhud Allahın

mü'minlere nusratı, sevab ve mükâfatı, va'di, kâfirlere kahr-u azâbı, va'di için ta'yin buyurduğu vakıtlar

demek olur ki şununla izzah edilmiştir de denebilir:

﴿لِيَجْزِيَ قَوْمًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ bir kavmi kesibleriyle cezalandırmak için -

olan günler, yâhud cezalandıracağı için mağrifet etsinler. Bu cümle, emrin, yâhud cevâbı olan « يَغْفِرُوا

» nun illetidir. Yâhud da eyyamullahın beyanı mesabesinde kaydi olup dolayısıyla emrin hikmetini de ifâde

eder. Kavm de mü'minler, yâhud kâfirlere, yâhud her ikisi olabilir, ceza da ona göre mücazat ve mükâfâta

şamildir. Birisi Hazreti Ömere sebbetmiş, o da onu yakalamak istemiş, afvetmesi için bu âyet nâzil olmuştur

deniliyor. Maksud, lüzumunda harbden nehiy değil, ferdî olarak adî münazealardan nehiydir. Binaenaleyh

kıtâl âyetleriyle bunun neshi lâzım gelmez, hattâ eyyamullah ile ona işaret vardır.

16. «وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا» - ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ hukmünün

yalnız ferde değil, cem'iyette de cereyanına misaldir. Netekim

Sh:»4317

«إِن أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا» da «İsra»

buyurulmuştu bak ﴿الْكِتَابِ﴾ kitab - Tevrat, yâhud Zebur ve İncile dahi şamil olmak üzere cinsi

kitab ﴿وَالْحُكْمِ﴾ huküm - hükümet ﴿وَالنُّبُوءَةِ﴾ ve nübüvvet - çünkü Beni İsrâilde çok

Enbiya gelmiştir. 17. ﴿وَأْتَيْنَاهُمْ بَيِّنَاتٍ مِّنَ الْأَمْرِ﴾ ve onlara bu emirden beyyineler

verdik - bu dîn emrinden açık deliller, yâhud mu'cizeler verdik. İbni Abbas Hazretleri demiştir ki bu emirden

murad emri nebiy sallâllahü aleyhi vesellemdir. Ya'ni Hatemül'enbiyanın geleceğini ve Tihameden Yesribe

hicret edeceğini beyan etmişti. Surei «Bakare» ye bak. ﴿يَوْمَ الْقِيَمَةِ﴾ Kıyamet günü - Allah

günlerinden bir gün ki o günkü kazâ, hakkıla müâhaze ve cezadır. 18.

﴿ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ الْأَمْرِ﴾ sonra emirden bir şer'at üzere seni

me'mur kıldık - Bahirde der ki: kelâmı Arabda şer'at, nâsın ırmaklardan ve emsalinden su almağa vardıkları

mevzi'dir, dîn şerîati de bu mâ'nâdandır, çünkü nâs ondan Allahın emirlerine ve rahmetine ve kurbüne irer.

Ragıb da demiştir ki: şeri' aslında masdardır. Sonra açık ve geniş yola isim yapılmış şeri', şir'a ve şerfat

denilmiştir. Bu da dînde tarikati ilahiyyeye istiare edilmiştir. Ba'zıları şerîate şeriat denilmesi şerîai maye şu

vehile bir teşbih olduğunu söylemişlerdir. Çünkü hakikat ve sıdk üzere ona sülûk eden hem kanar, hem

temizlenir, kanmaktan murad ba'zı hukemânın dediğidir: içerdim kanmazdım, vaktâki Allahı tanıdım

içmeden kandım, temizlenmekten murad da «

نَمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ
تَطْهِيرًا

«تَطْهِيرًا» mazmunudur. Burada «شَرِيعَةً» de tenvin ta'zîm içindir, emir, dîn işi, yâhud Allahın emri

demektir, ya'ni bu Kur'anda beyan

Sh:»4318

olunduğu üzere Allahın sana vahyeylediği emr-ü nehyinden bir büyük ve geniş yol, muazzam bir şerîat

üzere seni me'mur ettik ﴿فَاتَّبِعْهَا﴾ onun için o şeriate ittiba' et - kendini ona uydur da

﴿وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ bilmiyenlerin hevalarına uyma - Allahın

ahkâmına ilmi bulunmıyan veya ilmin muktezasına tâbi' olmiyan kimseler sırf kendi keyf-ü heveslerinin

arkasından koşarlar. Hevalar ise ferde göre ihtilâf eder, Beni İsrâîl gibi ihtilâfa düşürür, Allahın gadabına

götürür. Şerîat ise toplar, tevhid ile rızasına götürür. Şerfâtı ta'kîyb et de cahillerin hevalarına uyma 19.

﴿انَّهُمْ لَنْ يُغْنُوا عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا﴾ çünkü onlar Allahdan gelecek hiç bir

şey'i senden defedemezler, - onlara uyduğun takdirde Allahdan gelecek olan azâb ve ıkabdan seni hiç bir

suretle kurtaramazlar ﴿وَإِنَّ الظَّالِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ﴾ ve çünkü

zâlimler birbirlerinin veliyledir. - Onun için onlara yalnız zalim olanlar uyar dost olur

﴿وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ﴾ Allah ise müttekîylerin veliysidir. - Zulümden, haksızlıktan

korunanları sever, onlara yardım eder. Onun için sen o cahillere, zâlimlere uyma da, takvaya devam et

korun.

20. ﴿هَذَا﴾ Bu - Kur'an yâhud bilhassa bu öğüd veya şerfate ittiba' ile ittika emri

﴿بَصَائِرُ لِلنَّاسِ﴾ insanlara basîret nurlarıdır. - Heva, şehevata ittiba' insanların kalblerini

körlettiği, hakkı idrâklerine mâni' olduğu gibi Allahın kelâmını

ve emirlerini tutarak şerfatine itiba' etmek de insanların hakka doğru kalb gözlerini açan basîret nurlarıdır.

﴿وَهَدَىٰ وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ﴾ Ve iykan şanından olan kimseler için hak ve savabı

gösteren bir hidâyet ve saadete irdirecek bir rahmettir.

21. ﴿أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ﴾ Yoksa kötülükler işleyip

duran: seyyiat işlemekle bulaşık ve yaralı olan kimseler sandılarını

﴿أَنْ نَّجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ ki kendilerini o

iyman edip salih ameller yapan kimseler gibi yapacağız ﴿سَوَاءٌ مَّحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ﴾

dirimleri ölümlerini müsavî kılacağız? - Öylemi sandılar? Ya'ni Dünya hayatta kendileri hakkında «

﴿يَغْفِرُوا لِلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ أَيَّامَ اللَّهِ﴾ diye afv-ü müsameha ile emrettik diye Âhirette

de öyle olacaklar, mü'minler gibi mağrifete irecekler mi zannettiler ﴿سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ﴾ ne

fena hukmediyorlar. Halbuki:

﴿٢٢﴾ وَخَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَلِتُجْزَىٰ كُلُّ
نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٣﴾ أَفَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ
الِهَةَ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ

عَلَىٰ بَصَرِهِ غِشَاوَةٌ فَمَنْ يُهَدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾

Sh:»4320

﴿٢٤﴾ وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ وَمَا لَهُم بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ
﴿٢٥﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ مَأْكَانَ حُجَّتِهِمْ إِلَّا أَنْ
قَالُوا ائْتُوا بِآبَائِنَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٦﴾ قُلِ اللَّهُ يُحْيِيكُمْ
ثُمَّ يَمِيتُكُمْ ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ لِارْتِيبَ فِيهِ وَلَكِنَّ
أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٧﴾

Meali Şerifi

Halbuki Allah o Gökleri ve Yeri hakk ile halk etti, hem de her nefsi hiç hakları yenmeksizin kazandığı ile

cezalandırmak için 23 Ya şimdi baksan a o kimseye ki ilâhını hevası ittihaz etmiş, Allah da onu bir ilm

üzerine şaşırtmış, kulağını ve kalbini mühürleyip gözüne de bir perde çekmiştir, artık onu Allahdan sonra kim yola getirir? Hâlâ da düşünmezsiniz? 24 Hem dediler ki o hayat sırf bizim Dünya hayatımızdan ibarettir ölürüz ve yaşarız ve bizi ancak dehir helâk eder, halbuki buna dâir bir ilimleri yoktur, onlar sâde zannederler 25 Karşılarında açık açık beyineler halinde âyetlerimiz okunurken şöyle demekten başka bir tutunacakları yoktur: haydi babalarımızı getirin doğru iseniz! 26 De ki size Allah hayat veriyor, sonra sizi o öldürür, sonra da sizi Kıyamet gününe toplayacak ve lâkin nâsın ekserisi bilmezler 27

Sh:»4321

22. ﴿وَخَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ﴾ Halbuki Allah o Gökleri ve Yeri hakk ile halk etti - zulm ile değil, hakk-u hakkaniyyete mülâbis olarak her birinin hususiyetinde gerek birbirine ve gerek hâlıklarına nazaran vacib olan adl-ü hikmeti gözeterek yarattı. Bu âyet evvelki hukme bir delil sıyakındadır. Çünkü hakk ile yaradış zalimden mazlûmun hakkını alivermek, ve iyi ile kötüyü müsavî tutmayı iyiyeye, iyiliğinin, kötüye de kötülüğünün cezâsını vermek demek olan adâleti iktiza eder. Şu halde bu, bu gün şu Dünyada olmuyorsa yarın Âhirette olmak lâzım gelir. Onun için bu ma'nâ tasrih olunarak buyuruluyor ki

﴿وَلْتَجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ hem her nefis

hakları yenmeksizin kazandığıyla cezalandırılmak, ya'ni iyiye iyi, kötüye kötü karşılığı verilmek için

yaradılmıştır. Binaenaleyh kötülük yapanların istikbalini iyilik yapanların istikbaline müsavî olamaz, birisi

mücazat görürken diğeri mükâfat görecektir, böyle olunca 23.

﴿أَفَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوِيَهُ﴾ gördün a şimdi o kimseyi ki ilâhını hevası ittihaz

etmiş - hakkı düşünmeyip keyfi ne isterse onu ma'bud edinmiş, kendi zevkının sevdasına düşmüş

﴿وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ﴾ Allah da bir ilm üzerine onu şaşırtmış - ya'ni bir ilmi olmakla

beraber şaşırtmış «فَمَا اخْتَلَفُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ» kabîlinden

olmuş ﴿وَوَخَّتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ﴾ ve kulağını ve kalbini üstünden mühürlemiş

﴿وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِ غِشَاوَةً﴾ ve gözüne bir perde çekmiştir. - Zira heva ve şehvet gözü

kör, kulağı sağır, kalbi hissiz eder, o kimse âlim de olsa ilmine rağmen hakkı duymaz olur netekim

feylesofların ve Dünya hayatına düşkün dîn âlimlerinin bir çoğu böyle olmuştur.

﴿فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ﴾ artık onu Allahdan sonra yola getirebilir. - Ya'ni Allah

şayırdıktan sonra kimin haddine ki hidâyet etsin ﴿أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾ ya hâlâ

düşünmiyecekmisiniz? - Bu ihtarata karşısında hevaları bırakarak ilmin muktezasına göre bir düşünüp

hakk-u âkıbeti anlamıyacakmısınız? Bunların dalâllerini ve sem'-u kalblerinin hatmi ahkâmını beyan ile

buyuruluyor ki 24. ﴿وَقَالُوا﴾ ve dediler - ya'ni ilme karşı hevalarını ilâh itti haz edenler

sapginlıklarından dediler ki ﴿مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا﴾ Dünya hayatımızdan

başka hayat yoktur - hayat denilen ondan ibarettir ﴿نَمُوتُ وَنَحْيَا﴾ ölürüz ve yaşarız -

öleceğimizi bilmekle beraber Dünya hayatı yaşarız, ondan ötesi yoktur

﴿وَمَا يَهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ﴾ bizi başka değil, ancak dehir helâk eder. -

DEHİR, aslında âlemin müddeti bekası demektir. دَهْرَهُ أَي غَلَبَهُ filinden masdar da olur.

Ragıb der ki: dehir, âlemin vücudunun başlangıcından nihayetine kadar olan müddetin ismidir «

﴿هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِنَ الدَّهْرِ﴾. Sonra çok bir müddete dahi itlak

edilir, zaman az bir müddete de itlak edilmek i'tibariyle bundan farklıdır. Filânın dehri onun müddeti hayatı

demek olur. Bir de dehir masdar olur « دَهْرَ فُلَانًا نَائِبَةً دَهْرًا » denilir, filâna bir felâket bir

sarış sardı demektir أَهْ . Şu halde dehir ya masdar ya ism olur. Masdar olduğuna göre kahr-u galebe ve

istifâ ma'nâsına gelir, ismolduğu vakıtta asıl ma'nâsı zamânı küll, ya'ni bütün âlemin baştan nihâyete kadar

cereyanı müddetidir ki bu bilhassa « لام » ile « الدَّهْرُ » dir. Bundan mâadâ bir de uzun bir zaman

müddeti kesîre ma'nâsına gelir ki lâmsız nekire olarak « دَهْرًا » denildiği zaman bu ma'nâ daha

mütebâdirdir. İmamı a'zam Ebu hanîfe Hazretleri nekire olan bu

Sh:»4323

dehrin ma'nâsında, ya'ni ne kadar bir zamana itlak edildiğinde tevakkuf etmiştir. Zaman kelimesi ise dehrin

az veya çok bütün eczasında da kullanıldığı cihetle eam ve küllî olmuş oluyor. Zaman, mazı, hal ve istikbal

kısımlarına ayrılır. « الدَّهْرُ » ise âlemin baştan ahire kadar bir imtidadının ifâdesi demek olduğundan

zaman, dehrin makamatından olarak mülâhaza olunur. Burada « الدَّهْرُ » üç ma'nâ dan her birine

hamlolunabilir ise de en ziyâde müruri zeman, tuli zeman diye tefsir edilmiştir. Çünkü mevzuı bahsolan

ihlâk, âlemin nihayeti olan ihlâkı küllî değil ihlâkı ba'zıdır.

﴿ ٢٧ ﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ
يَوْمَئِذٍ يَخْسِرُ الْمُبْطِلُونَ ﴿ ٢٨ ﴾ وَتَرَى كُلَّ أُمَّةٍ جَآئِيَةً قَبْلَ كُلِّ أُمَّةٍ

تُدْعَى إِلَى كِتَابِهَا الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٩﴾ هَذَا
كِتَابُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ إِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ
﴿٣٠﴾ فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ
فِي رَحْمَتِهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ ﴿٣١﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا
أَفَلَمْ تَكُنْ آيَاتِي تُتْلَى عَلَيْكُمْ فَاسْتَكْبَرْتُمْ وَكُنتُمْ قَوْمًا

مُجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾

Sh:»4324

﴿٣٢﴾ وَإِذَا قِيلَ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ لَأَرِيْبَ فِيهَا
قُلْتُمْ مَا نَدْرِي مَا السَّاعَةُ إِنْ نَظُنُّ إِلَّا ظَنًّا وَمَا نَحْنُ
بِمُسْتَيْقِنِينَ ﴿٣٣﴾ وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ
مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٣٤﴾ وَقِيلَ الْيَوْمَ نَنْسِيكُمْ كَمَا نَسِيتُمْ
لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا وَمَأْوِيكُمُ النَّارُ وَمَالِكُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٣٥﴾
ذَلِكُمْ بِأَنَّكُمْ اتَّخَذْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ هُزُورًا وَغَرَّتْكُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا
فَالْيَوْمَ لَا يُخْرَجُونَ مِنْهَا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٣٦﴾ فَلِلَّهِ الْحَمْدُ

رَبِّ السَّمَوَاتِ وَرَبِّ الْأَرْضِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٣٧﴾ وَلَهُ
الْكِبْرِيَاءُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٣٨﴾

Meali Şerifi

Ve Allahındır bütün Göklerin ve Yerin mülkü, ve o gün ki saat gelecek o gün o muhtiller hep husrâna
düşeceklerdir 28 Ve her ümmeti görürsün ki diz çökmüştür, her ümmet kitabına da'vet olunuyordur, bu gün
o yaptığınız amellerin cezâsı verilecek İşte kitabımız, yüzünüze karşı hakkı söylüyor, çünkü biz sizin
yaptıklarınızı hep istinsah ediyorduk 29 İşte o iman edip de yaraşıklı işler yapmış olan kimseler o vakit
onları

Sh:»4325

rabları rahmeti içine koyacak, işte o fevzi mübîn o * Küfredenlere gelince: değilmi karşınızda benim
âyetlerim okunurdu da siz kibirlenmek istedinizdi ve mücrim bir kavm idiniz? * Hem Allahın va'dı haktır ve o
saatin geleceğinde şübhe yoktur denildiğinde demiştiniz ki: bilmiyoruz saat nedir? Yalnız bir zandır

zannediyoruz fakat biz yakîn edinmiş değiliz * Derken onlara yaptıkları amellerin kötülüklerini yüz göstermiş ve o istihza edip durdukları şey kendilerini kuşatıvermiştir * Ve denilmiştir ki bu gün biz sizi sizin bu gününüzün geleceğini unuttuğunuz gibi unutacağız, yatağınız ateştir ve sizin için yardımcılardan bir eser de yoktur * Bunun sebebi, çünkü siz Allahın âyetlerini eğlence yerine tuttunuz ve Dünya hayat sizi mağrur etti, onun için bu gün ateşten çıkarılmazlar ve kendilerinden tarziye de kabul edilmez * Binâenaleyh hamd, Allahın, o Göklerin rabbi, Yerin de rabbi rabbil'âlemînin * Ve Göklerde, Yerde büyüklük onun, o öyle azîz, öyle hakîm *

27. ﴿وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ﴾ - SAAT, aslında Râgıbın beyan ettiği vechile zamanın

eczasından bir cüzdür; buna teşbîhen Kıyamete de denilir. «

﴿اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ﴾ . ﴿وَعِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ﴾ . ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ﴾ buyurulduğu « وَهُوَ أَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ » gibi. Bunun iki vechi vardır: birisi «

üzere hesabının sur'atidir. Birisi de şöyle tebyîn olunan mazmundur «

﴿كَانَهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحِيهَا﴾ . ﴿لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ﴾ . ﴿وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ﴾ evvelkisi

Kıyamet, ikincisi zamanın bir cüz'i kalilidir. Bir de denilmiştir ki Kıyamet ma'nâsına saat üçtür: - 1) Saati

kübrâ ki insanların muhasebe için ba'sidir netekim «

لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَظْهَرَ الْفُحْشُ وَالتَّفَحُّشُ وَحَتَّى يَعْبَدَ
الدَّرْهَمُ وَالدِّينَارُ . . إِلَى غَيْرِ ذَلِكَ

dirhem-ü dînara tapılıncıya ilh... şöyle şöyle oluncıya kadar saat kıyam etmez» hadîsinde aleyhissalâtü

vesselâm buna işaret buyurmuştur. 2-) Saati vustâ, bir karn ehalîsinin ölümüdür. Netekim rivayet olduğu

üzere aleyhissalâtü vesselâm Abdullah İbni Üneysi görmüş, bu gulâmın ömrü uzarsa saat kıyam edinciye

kadar ölmez buyurmuş idi

Sh:»4326

ki müşarünileyh sahabenin en son vefat edenidir deniliyor. 3-) Saati sugrâ, insanın ölümüdür ki her

insanın saati kendi ölümüdür. «

قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللَّهِ حَتَّى إِذَا جَاءَتْهُمْ السَّاعَةُ
«مَنْ مَاتَ فَقَدْ قَامَتْ قِيَامَتُهُ» . اهـ . «بَغْتَةً»

Maamafih bizim anladığımızı göre hangi ma'nâca olursa olsun Kıyamete saat denilmesi, indallah

müsemmâ bir ecelin, bir vaktin hulûlü saati olması i'tibariyledir. Netekim lisanımızda da vakt-ü saat gelmiş

ta'biri ma'ruftur. Burada da saat Kıyamet ma'nâsınadır.

28. ﴿وَتَرَىٰ كُلَّ أُمَّةٍ جَائِيَةً﴾ ve her ümmeti câsiye görürsün - câsiye iki ma'nâ ile

tefsîr edilmiştir. Birisi diz çökmüş ma'nâsına ki lâzımı muraddır. Zira diz çökmek derli toplu en i'fînalı ve en

hurmetli vaz'ıyettir. Birisi de toplanmış cemaat ma'nâsınadır ki « جَثْوَةٌ » den me'huzdur. Bir araya

gelmiş taş yığınınına denir. Murad, Sûrei « يس » de «

﴿إِنَّ كُلَّ لَمَّا جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ﴾ buyurulduğu üzere hakkın huzurunda hisab

için toplanmaktır.